

”Varmuus siitä, että kukaan ei ole pohjimmiltaan onnellinen, antaa minulle syyn jatkaa” – Mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatiot Harry Salmenniemen novellikokoelmassa *Delfinimeditaatio ja muita novelleja*

Moona Saarinen
Kandidaatintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Moona Saarinen	
Työn nimi ”Varmuus siitä, että kukaan ei ole pohjimmiltaan onnellinen, antaa minulle syyn jatkaa” – Mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatiot Harry Salmenniemen novellikokoelmassa <i>Delfiinimeditaatio ja muita novelleja</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 24
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan kahdessa Harry Salmenniemen novellissa esiintyviä mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatioita. Tutkielman aineistona ovat <i>Delfiinimeditaatio ja muita novelleja</i> -novellikokoelman novellit ”Galleria: hohde” sekä ”Galleria: veri”. Tutkielman suuntana toimii kulttuurinen mielenterveystutkimus ja teoriana psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus.</p> <p>Tutkielman lähtökohtana on tarkastella novellien kertojana toimivan psykiatrin representaatioita ja tulkita niitä psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen pohjalta. Psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen käsitteistöä <i>tietoinen</i> ja <i>tiedostamaton</i> ovat olennainen osa tutkielmaa. Kulttuurisen mielenterveystutkimuksen pohjalta tarkastellaan hulluuden ja normaaliuden suhdetta ja sitä, kuinka ristiriitaisena tämä näyttäytyy aineistossa. Termit ”hulluus” ja ”normaalius” ovat tyypillisesti käytössä kulttuurisen mielenterveystutkimuksen parissa, ja niiden käyttö perustuu ajatukseen niiden stigmaattisuuden ja leimaavuuden poistamisesta.</p> <p>Tutkielmassa osoitetaan, kuinka epätavallisella tavalla novellit representoivat mielenterveysalan ammattilaisuutta, ja millä tavoin tätä voidaan tarkastella psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen pohjalta. Tutkielman tuloksista voidaan huomata, kuinka ristiriidassa representaatiot ovat kulttuurissamme vallitsevan hulluuskäsityksen kanssa. Keskeisinä käsitteinä tutkielmassa ovat representaatio, tietoinen ja tiedostamaton.</p>	
Asiasanat kulttuurinen mielenterveystutkimus, psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus, representaatio, novelli, tiedostamaton, Harry Salmenniemi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
	1.1 <i>Delfiinimeditaatio ja muita novelleja</i>	2
	1.2 Aikaisempi tutkimus	3
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET	5
	2.1 Psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus ja kulttuurinen mielenterveystutkimus	5
	2.2 Keskeiset käsitteet	7
3	AINEISTON ANALYYSI	9
	3.1 Tietoinen ja tiedostamaton	9
	3.2 Mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatiot	17
	3.3 Hulluuden ja normaaliuden suhde	19
4	PÄÄTÄNTÖ	21
5	KIRJALLISUUS	23

1 JOHDANTO

Mielenterveysongelmat kiinnostavat alati kasvavaa monitieteistä tutkijajoukkoa, mikä ei ole yllättävää, sillä mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin¹. Vaikka mielenterveyden tutkiminen kiinnosti pitkään lähinnä psykologian ja psykiatrian tutkimusaloja, on sen tarkastelu levinnyt useamman tieteenalan kiinnostuksenkohteeksi. Myös humanistisissa tieteissä on alettu tutkimaan aihetta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. (Mäkilä & Pietilä 2021, 114–116.) Monitieteinen keskustelu avaa aiheesta erilaisia näkökulmia, joista yhtä laajennan tässä tutkielmassani, jossa käsittelen Harry Salmenniemen novellikokoelman *Delfinimeditaatio ja muita novelleja* (2019) kahta novellia. Tutkielman kohteeksi valikoitui mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatiot, sillä vaikka hulluutta kulttuurintuotteissa on tutkittu enenevissä määrin viime vuosina, ovat tutkimusten kohteina yleensä olleet mielenterveysongelmat tai niistä kärsivät, eivät heitä hoitavat ihmiset. Koska kirjallisuuden voi nähdä kuvaavan myös yhteiskuntaa sen omassa ajallisessa kontekstissään, voidaan tutkimusaihe nähdä ajankohtaisuutensa vuoksi myös yhteiskunnallisesti merkittävänä. Mielenterveysalan ammattilaisten representaatiot ovat *Delfinimeditaatio ja muita novelleja* -kokoelmassa varsin poikkeuksellisia, sillä teoksessa esitetyt ammattilaiset käyttäytyvät potilas-työssään epäammattimaisesti, epäempaattisesti ja potilaitaan arvottavasti. Tämä on vastoin yhteiskunnassamme vallitsevaa käsitystä, sillä todellisuudessa esimerkiksi lääkäreihin luotetaan Suomessa paljon (Lääkäriliitto 2019) ja heidän valta-asemansa potilaisiin nähden on etenkin mielenterveysongelmia käsiteltäessä huomattava. Tutkielma sijoittuu osaksi kulttuurista mielenterveystutkimusta, ja sen teoria pohjaa psykoanalyttiseen kirjallisuudentutkimukseen.

Tutkielma edustaa laadullista tutkimusta, ja sen tutkimusmetodina toimii lähiluku. Tutkielman tavoite on tarkastella sitä, kuinka mielenterveysalan ammattilaisuutta representoidaan valitsemassani aineistossa, ja miten representaatiota voidaan tulkita psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen pohjalta. Todettakoon jo tässä vaiheessa, että vaikka termit ”hulluus” ja ”normaalius” voivat kuulostaa arkikielessä leimaavilta tai loukkaavilta, ovat kyseiset termit kulttuurisen mielenterveystutkimuksen parissa yleisesti käytössä olevia. Termi ”hulluus” kuvaa hulluutta, jota yhteiskunnassamme esiintyy monessa muodossa niin negatiivisessa kuin positiivisessakin valossa. Sen ei ole tarkoitus leimata tai loukata ketään, vaan enemmänkin poistaa stigmaa ja häpeää termin ympäriltä. Tämän vastapariksi valikoitui termi ”normaali”, vaikka se ei täysin sopiva termi olekaan, sillä myös hulluus voidaan

---

¹ YLE:n (Ursin 2022) artikkeli siitä, kuinka mielenterveysongelmat ovat levinneet maailmanlaajuisiksi ongelmaksi ja ovat jo suurempi globaali ongelma kuin sydän- ja verisuonisairaudet.

nähdä normaalina. Kulttuurinen mielenterveystutkimus tutkii sitä, kuinka hulluutta voidaan määrittellä, ja mikä toisaalta edes on hulluuden ja niin kutsutun normaaliuden raja. Se myös pyrkii laajentamaan käsitystä siitä, kuinka eri tavoin kulttuurista riippuen hulluutta voidaan määrittellä ja käsitteellistää. Kulttuurinen mielenterveystutkimus nostaa esiin myös psykiatria- ja psykotieteisiin liittyviä ongelmia kuitenkin asettumatta kyseisiä tieteenaloja vastaan. (Jäntti, Heimonen, Kuuva & Mäkilä 2019, 12–13.) Koenkin tärkeänä, että kulttuurisesta mielenterveystutkimuksesta käsin suunnattaisiin katse itse hulluudesta myös niihin, jotka yhteiskunnassamme sitä suurelta osin määrittelevät: alan ammattilaisiin.

Hypoteesini on, että valitsemassani aineistossa näkyy hyvin se, kuinka häilyvää hulluuden ja normaaliuden raja on, ja kuinka monet eri seikat voivat vaikuttaa siihen, kuinka hulluksi tai normaaliksi erilaiset oireet tulkitaan. Novelleissa voidaan havaita, kuinka ristiriidassa tämä toisaalta on esimerkiksi lääkärin ja potilaan suhdetta tarkasteltaessa, jossa oletamus on, että lääkäri edustaa normaalia ja jossa hänellä on potilaaseen nähden enemmän valtaa auktoriteettiasemansa vuoksi. Vaikka tarkoitukseni ei ole kritisoida psykiatria- tai esittää teoksen representaatioiden edustavan täydellisesti tosielämää, voidaan tulkintojen kautta laajentaa käsitystä siitä, normaaleja ja yleisiä mielen poikkeavuudet ovat ja sitä, kuinka vaikeaa on erotella jokin käytös hulluudeksi tai tätä vastoin normaaliudeksi.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Kuinka mielenterveysalan ammattilaisuutta representoidaan valitsemassani aineistossa?
2. Kuinka tietoinen ja tiedostamaton mieli näyttäytyvät aineistossa?
3. Kuinka novelleissa representoidaan hulluuden ja normaaliuden suhdetta?

1.1 *Delfinimeditaatio ja muita novelleja*

Harry Salmenniemi (s.1983) on jyvaskyläläinen kirjailija, joka tunnetaan ehkä parhaiten palkintojakin saaneiden runoteostensa vuoksi. Hän on myös toiminut runouslehti Tuli&Savun päätoimittajana sekä runouskustantamo Poesian toimittajana. Sittemmin Salmenniemi on kirjoittanut myös proosaa neljän novellikokoelman ja romaanin muodossa. (Otava 2023; Siltala 2023.) Tutkielman aineistona toimivassa *Delfinimeditaatio ja muita novelleja* -kokoelmassa on 16 novellia, ja niistä aineistoksi valikoituivat novellit ”Galleria: hohde” ja ”Galleria: veri”. Näissä novelleissa keskeisenä teemana

ovat mielenterveysongelmat. Novellit representoivat poikkeavalla tavalla mielenterveysalan ammattilaisuutta, sillä psykiatrina toimiva kertoja on potilaitaan kohtaan varsin epäammattimainen ja suhtautuu potilaisiinsa hyvin tunteikkaasti. Novellikokoelmassa on myös novelli ”Harhoja”, jossa esitetään myös normaalista poikkeavalla tavalla mielenterveysalan ammattilaisuutta. Laajemmassa tutkielmassa myös tämän novellin tarkasteleminen voisi olla potentiaalista. Edellä mainittujen lisäksi myös jotkut muut Salmenniemen teokset käsittelevät teemoinaan mielenterveyttä, mutta aihetta ei ole vielä hänen teoksistaan tutkittu.

Delfinimeditaatio ja muita novelleja -kokoelman aiheita ovat tavallisten ihmisten arkipäiväiset tilanteet sekä kohtaamiset, joita novelleissa kuvataan tarkasti. Teemoinaan ne käsittelevät esimerkiksi uupumusta, mielenterveysongelmia ja yksinäisyyttä. Novelleissa on havaittavissa myös yhteiskunnallista kritiikkiä kapitalismia, tuloeroja ja valtarakenteita kohtaan. Vakavista teemoistaan huolimatta teoksessa esiintyy myös huumoria ja tilannekomiikkaa, ja loppua kohden novellit yltyvät jopa karnevalistiseen ilotteluun. Novelleissa esiintyy mielenterveysteemaisia novelleja runsaasti ja mielenterveyttä voidaan pitää yhtenä kokoelman kantavista teemoista. Aihetta käsitellään monesta eri näkökulmasta: novelli ”Päätöksiä” kuvaa ministeriä, joka tuntee ahdistusta jouduttuaan tekemään päätöksen karsia mielenterveyspalveluita, kun taas esseenomainen novelli ”Reservatio mentalis” kuvaa henkilöä, joka vuodattaa yhteiskunnassamme ilmenevää vääryyttä ja omaa maailmantuskaansa pohtien toisaalta myös sitä, kuinka päättäjät jaksavat ja kuinka paljon psykelääkkeitä he syövät.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Salmenniemen tuotannosta eniten tutkimusta on tehty hänen runoteoksistaan. Proosaa on tutkittu esimerkiksi julkaisussa ”Menetelmälliset dystopiat: lähdetekstikirjoittaminen ja tekstuaaliset painajaiset Harry Salmenniemen novelleissa ’Uraanilamppu’ ja ’Krematorio’ ” (Joensuu 2017). *Uraanilamppu ja muita novelleja* -kokoelmasta ja novellista ”Kertomus” on kirjoitettu myös kaksi kandidaatintutkielmaa. Mielenterveysalan ammattilaisten representaatioita on yleisesti tutkittu kirjallisuuden osalta vain vähän. Anna Ovaska on väitöskirjassaan *Fictions of madness: shattering minds and worlds in modernist Finnish literature* (2020) käsitellyt muiden mielenterveysteemaisten teosten lisäksi Jorma Korpelan romaania *Tohtori Finckelman* (1952), jossa päähenkilö on mielisairaalassa työskentelevä hermolääkäri. Tämän lisäksi mielenterveysalan ammattilaisten kuvausta on tutkittu lähinnä elokuvista. Aihetta on siis kirjallisuuden osalta tutkittu vain hyvin vähän, ja vaikka kulttuurinen

mielenterveystutkimus on viimevuosina nostanut suosiotaan, ovat tutkimukset kohdistuneet lähinnä siihen, miten hulluutta tai hulluiksi miellettyjä on esitetty eri teoksissa.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelen ensin tutkielman kannalta olennaisen psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen teoriapohjan sekä tutkielman suuntana toimivan kulttuurisen mielenterveystutkimuksen. Tämän jälkeen määrittelen tutkielman kannalta olennaiset käsitteet.

2.1 Psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus ja kulttuurinen mielenterveystutkimus

Sigmund Freud (1856–1939) oli itävaltalainen lääkäri ja tutkija, joka tunnetaan parhaiten psykoanalyysin kehittäjänä. Vaikka psykoanalyysi on aikojen saatossa saanut osakseen kritiikkiä ja syytöksiä esimerkiksi epätieteellisyydestä ja vanhanaikaisuudesta, on se kuitenkin vuosien saatossa kehittynyt ja kehittyä edelleen. Psykoanalyysi yhdistetään helposti nimenomaan Freudiin, vaikka todellisuudessa se hajaantui jo varhaisessa vaiheessa eri suuntiin, yhtenä tunnetuimpana Lacanin koulukuntaan. (Juutilainen & Takalo 2010, 9–11). Olennaista psykoanalyysille on ajatus ihmismielen jakautumisesta tiedostamattomaan ja tietoiseen mieleen. Psykoanalyysin keskiössä ovat tiedostamattomat halut, joiden Freud näki tulevan usein esille esimerkiksi taiteessa ja unissa. Tiedostamattomat halut mukailivat viettiperiaatetta, millä tarkoitetaan ihmisten taipumusta hakea kaikessa toiminnassaan tiedostamattaan mielihyvää. (Freud 2005, 79–80.) Freud myös näki ihmiskunnan motiivin olevan taloudellinen ja työnteon välttämättömyyden tarkoittavan sitä, että ihmisten on tukahdutettava mielihyvään keskittyviä taipumuksiaan. Tukahdutettujen toiveiden ja liiallisten vaatimusten myötä ihmisille nähdään syntyvän psyykkisiä oireita, joita psykoanalyysi tarkastelee. (Eagleton 1991, 172–173.) Työnteon vaikutus ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin on merkittävä teema tutkielmani aineistossa, sillä useat novellien hahmot kärsivät oireista, joiden voi nähdä selittyvän työelämän epävakaudella tai liian suurilla vaatimuksilla.

Monet psykoanalyysin keskeiset löydöt ja ajatukset ovat säilyneet tärkeänä osana länsimaista kulttuuria ja ovat osa sitä, kuinka hahmotamme ihmisen olemusta ja kehitystä. Freudin tieteellisen työn pohjalta arkipäiväiset asiat, kuten unien symboliikka, psyykkiset traumat ja puolustusmekanismit, torjunta ja narsismi, ovat muotoutuneet osaksi käsityksestämme ihmismielestä. Psykologian ja psykiatrian lisäksi teoria on vaikuttanut myös kulttuurin-, kirjallisuuden- taiteen- ja musiikintutkimukseen sekä esimerkiksi kasvatustieteeseen. (Juutilainen & Takalo 2010, 9–11.) Yksi psykoanalyysin

keskeisin ajatus on myös se, että toinen ihminen on lähtemättömästi osa itseä. Ajatuksen mukaan ympäristöllä nähdään olevan suuri vaikutus kehittyvään ihmiseen, ja jokaisella ihmisellä on lukuisia mahdollisuuksia kehittyä eri polkuja pitkin erilaiseksi ihmiseksi. Tämän myötä psykoanalyysille on ominaista tarkastella ihmisen kehitystä lapsuuden kautta, ja teoria onkin vaikuttanut myös Suomessa merkittävästi lapsi- ja nuorisopsykiatria. (mts. 11–12.)

Psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus voidaan jakaa neljään eri tyyppiin: voidaan keskittyä teoksen tekijään, rakenteeseen, lukijaan tai sisältöön. Tässä tutkielmassa keskityn ainoastaan teoksen sisällön tulkintaan psykoanalyttisen teorian pohjalta. Sisällön psykoanalyysillä tarkoitetaan henkilöiden tiedostamattomien motiivien tarkastelua psykoanalyttisesta näkökulmasta. Teorian pohjalta voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, mitä kirjallisuudessa ei sanota, millaisia kaksoismerkityksiä sanoilla on tai millaisia asioita tekstissä toistuu. Näiden myötä voidaan tehdä tulkinta teoksessa esiintyvistä tiedostamattomista toiveista. (Eagleton 1991, 202; 205–207.) Psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus tarkastelee teoksessa esiintyviä hahmoja oikean ihmisen kaltaisina ja teorian pohjalta nähdään, että myös fiktiivisillä hahmoilla voi olla tiedostamattomia psykologisia ongelmia, jotka lukija voi tunnistaa (Ogden & Ogden 2013, 7). Tutkielmassani tarkastelen aineistoni sisältöä psykoanalyttisesta kirjallisuudentutkimuksesta käsin, sillä novelleissa voidaan nähdä esiintyvän tietoisien ja tiedostamattoman mielen pohjalta esiintyvää kerrontaa. Novelleissa on myös sanastoa, joka viittaa suoraan psykoanalyysiin.

Tutkielmani tukeutuu myös kulttuuriseen mielenterveystutkimukseen, joka on tutkimuksen suunta, jossa tarkastellaan mielenterveysongelmien esiintymistä ja representaatioita kulttuurintuotteissa. Se käsittelee hulluutta kulttuurisidonnaisena ja historiallisesti sekä kulttuurisesti muovautuneena. Tutkimuksellisesti kulttuurinen mielenterveystutkimus sijoittuu osaksi humanistis-yhteiskuntatieteellistä ja monitieteistä alaa. (Jäntti, Heimonen, Kuuva & Mäkilä 2019, 9–10.) Hulluuden historiaa tutkimisen myötä on ymmärretty, että mielisairauksien lajit ja määritelmät ovat määräytyneet yhteiskunnallisesti sekä historiallisesti, ja ne muuttuvat ajassa sekä eri konteksteissa. Mielenterveysongelmiksi yleisesti tulkitaan ihmisen poikkeava käytös ja henkiset oireet, eivätkä ne ole niinkään fyysiseen terveyteen suoranaisesti vaikuttavia sairauksia, joita voisi mitata muuten kuin ihmisen itsensä sanoittamisen mukaan. Konteksti ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat siihen, kuinka poikkeuksellista käytöstä on tulkittu. Toisinaan esimerkiksi harhojen näkemistä tai kuulemista on selitetty uskonnollisesti, joko Jumalan lahjana tai paholaisen riivaamisen kohteena olona, vaikka tänä päivänä kulttuurisamme sitä pidetään varsin epätavallisena. (Pietikäinen, Myllykangas 2017, 329–331.)

2.2 Keskeiset käsitteet

Yksinä psykoanalyysin keskeisimpinä ja tunnetuimpina käsitteinä voidaan pitää *tietoista* ja *tiedostamattomaa*. Käsitteitä on käytetty jo 1500-luvulla, mutta erityisen tunnetuksi ne teki myöhemmin Freud psykoanalyytisessä teoriassaan. Tiedostamattomaan mieleen sijoittuvat epämieluisat, uhkaavat ja torjutut tunteet, jotka toisinaan ilmenevät elämässä unohtamisena, virhesanontoina (”freudilainen lipsahdus”) ja ristiriitaisena käytöksenä ja tuntemuksina. Psykoanalyysissa myös unilla on merkityksellinen osansa tiedostamattoman ilmentymisessä. (Hosiaislouma 2016, 927.) Tiedostamattomassa mielessä ulkoinen todellisuus korvautuu psyykkisellä todellisuudella, kun taas tietoinen mieli erottaa asioiden eroavaisuuksia ja todellisia tapahtumia. Freudin näkemyksiin perustuva psykoanalyysi, johon myös esimerkiksi psykoterapia pohjaa, pyrkii muuttamaan tiedostamattoman tietoiseksi ja antamaan ihmiselle käsityksen omista perustarpeistaan, jotka sijaitsevat tiedostamattomassa mielessä. (Häggglund 2009, 52–63.) Toisaalta modernimman psykoanalyysin pohjalta on nähty myös, että tiedostamattoman tietoiseksi muuttamisen sijaan ihmisen olisi pyrittävä pikemminkin hyväksymään eletty elämä ja tiedostamattomassa olevat tunteet sekä muistot, ja pyrittävä näiden avulla rikastuttamaan ajatteluaan (Ogden & Ogden 2013, 24). Tiedostamatonta tarkasteltaessa oleellisessa osassa ovat myös vietit, joiden nähdään psykoanalyytisessä teoriassa ohjaavan tiedostamatonta mieltä. Viettejä ei voi ikinä tiedostaa täydellisesti, sillä vaikka ihminen saattaa tunnistaa itsessään tunteen tai tunneylykkeen, voi hän tulkita sitä väärin, siellä tiedostamattaan pyrkii toimimaan viettiensä varassa. Yleisesti myös arkikielessä puhutaankin esimerkiksi tiedostamattomasta rakkaudesta, vihasta ja raivosta. (Freud 2005, 133.)

Representaatio on vakiintunut humanistisen- ja yhteiskuntatieteellisen tieteenalan keskeiseksi käsitteeksi. Yleisesti sillä tarkoitetaan jonkin asian esittämistä ja edustamista. Diskurssintutkijat ovat korostaneet ajatusta siitä, että representaatiot merkitsevät samalla todellisuuden tuottamista, muokkaamista sekä merkityksellistämistä. (Hosiaislouma 2016, 776.) Representaatiolla voidaan tarkoittaa myös esimerkiksi poliittista edustamista, taiteellista kuvaamista tai kielellistä esittämistä. Toinen mahdollinen representaation korvaava termi voisikin olla ”edustus”. Kirjallisuudentutkimuksessa kaunokirjallisten tekstien voidaan nähdä kuvaavan maailmoja, jotka ovat fiktiivisiä, mutta tulevat mielikuviimme todellisiksi tekstien välityksellä. (Knuutila & Lehtinen 2010, 10–11.) Vaikka maailmat eivät ole todellisia, voidaan ne nähdä ikään kuin väitteenä yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Representaation näkökulmasta kirjallisuus voidaan nähdä mahdollisuutena: sen on mahdollista tuottaa mitä erilaisimpia merkitysefektejä, mutta toisaalta lukijan oma henkilökohtainen tulkinta

vaikuttaa myös aina siihen miten hän teosta tarkastelee ja tulkitsee. Merkkijärjestelmät ja kieli tarjoavat mahdollisuuden representoida maailmaa vaikuttavin tavoin, mutta jokainen lukija tulkitsee teosta kuitenkin omasta kontekstistaan. Tästä syystä myöskään kirjallisuus ei voi täydellisesti ja aukottomasti representoida edes kirjailijan toivomalla tavalla maailmaa. (Veivo 2010, 153–157.) Representaatioita tarkasteltaessa onkin ilmeistä, että vaikka jotain asiaa ei esitettäisi, on myös sillä vaikutukset mielikuviimme siitä. Läsnä olevan voi siis nähdä edustavan poissaolevaa samalla tavalla kuin esimerkiksi kansanedustaja edustaa häntä äänestäneitä ihmisiä. Kirjallisuuden representaatioita tarkasteltaessa olennaista onkin se, kenen ääni tekstissä kuuluu ja kenen ei. Jos teksti representoi tapahtumia vain yhdestä näkökulmasta, voi toinen näkökulma näyttäytyä täysin passiivisena. (Törrönen 2010, 276–277.) Valitsemassani aineistossa tämä on huomionarvoista, sillä novellit esittävät tapahtumia vain kertojana toimivan psykiatrin näkökulmasta.

3 AINEISTON ANALYYSI

”Galleria: hohde” ja ”Galleria: veri” -novelleissa on minämuotoinen kertoja, joka kuvaa työpäiväänsä psykiatrina. Vaikka kertojan ei kerrota olevan psykiatri, voidaan tämä päätellä siitä, että hän toimii potilaidensa terapeuttina ja hänellä on valtuudet määrätä heille myös lääkkeitä. Jokainen potilas on teoksessa nimettynä omaksi alaluvuksi esimerkiksi ”Potilas I”, ”Potilas II”. Tämän jälkeen novellit esittävät jokaisesta potilaasta minämuotoisen kertojan potilaskuvauksen, jossa kerrotaan neutraalisti potilaan oireet ja kuvaus vastaanotosta. Potilaskuvauksen jälkeen on typografisesti sisennyksellä ja yhtä fonttikokoa pienemmällä erotettu toinen minämuotoisen kertojan kuvaus samasta tilanteesta, mutta kerronta onkin ikään kuin psykiatrin omaa sisäistä maailmaa ja kuvaa hänen todellisia ajatuksiaan potilaasta, tämän oireista ja hänen omista tuntemuksistaan heidän tapaamisensa ajalta. Huomi-onarvoista novelleissa ovatkin ristiriidat näiden kahden kuvauksen välillä, sillä molemmissa kuvauksissa on oletetusti sama minämuotoinen kertoja, mutta jälkimmäinen kuvauksista on hyvin epäammattimainen, epäneutraali ja poikkeaa ensimmäisestä kuvauksesta radikaalisti.

Psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen ja käyttämieni käsitteiden myötä voidaan kerronnassa nähdä jako minämuotoisen kertojan *tietoiseen* ja *tiedostamattomaan* mieleen. Novelleissa esiintyvässä ensimmäisessä kuvauksessa kertoja esittää faktapohjaista ja neutraalia potilaskuvausta, joka voisi olla esimerkiksi lääkärin potilaskirjaus Omakannassa. Selvyyden vuoksi käytän analyysissäni tästä kerronnan tavasta termiä ”potilaskuvaus” ja erotan lainaukset tavanomaisella sisennyksellä. Jälkimmäisestä kuvauksesta käytän käsitettä *sisäinen monologi*, jolla tarkoitetaan äänetöntä yksinpuhe-
lua, jossa kertoja eläytyy henkilön ajatuksenjuoksuun vahvasti. Se eroaa tavallisesta minämuotoisesta kerronnasta yleensä sisällöllisesti sekä muodollisesti: kerronta saattaa olla epäjohdonmukaista tajunnanvirtaa, eikä se välttämättä noudata tavanomaisia kielioppisääntöjä. (Hosiaislouma 2016, 844.) Sisäisen monologin olen erottanut alkuperäisteoksen tavoin yhtä fonttikokoa pienemmällä fontilla ja hieman suuremmalla sisennyksellä, jotta se vastaisi myös typografisesti alkuperäistä tekstiä mahdollisimman hyvin ja jotta analyysia olisi helpompi seurata.

3.1 Tietoinen ja tiedostamaton

Potilas I kuvataan ensimmäisessä potilaskuvauksessa unettomuudesta ja burnoutista kärsivänä miehenä, joka on uupunut ja näkee alkavia harhoja. Hän on joutunut salaamaan homoseksuaalisuutensa

perheeltään ja vaimoltaan. Potilaskuvaus on neutraalia ja asiakielistä, eikä paljasta psykiatrasta erityisiä asenteita potilasta kohtaan:

On kärsinyt viime kuukausina unettomuudesta [--] Lääkkeet helpottaneet huomattavasti unensaantia. Kuitenkin vaikeuksia jaksaa työtaakan alla. Selkeä burnout, mutta potilaan mielestä loman pitäminen juuri nyt ei ole mahdollista. [--] Mahdollisia alkavia harhoja. [--] Kertoo uneksivansa kostosta ja katselevansa iltaisin väkivaltaelokuvia ja myös (tunnustaa häpeillen) teloitusvideoita. [--] Mainitsee useamman kerran, että puut ovat kumartaneet hänelle Esplanadilla. (Galleria: hohde 2019, 85–86.)

Hänen kerrotaan pitävän asetta makuuhuoneessaan ja hän pelkää, että saattaa käydä käsiksi vanhempiinsa. Sisäisessä monologissaan psykiatri luonnehtii potilasta huomattavasti epäneutraalimmin ja kokee, ettei tätä tarvitse auttaa:

Sivumennen sanoen ärsyttävä potilas. – Ei ole vielä saanut riittävän rajua pohjakosketusta. Jään odottamaan todellista putoamista, luovuttamista ja oikeaa avunhuutoa: siihen asti minimaalista interventiota. Sinänsä huvittavaa, että potilasta voi pitää tavanomaisessa mielessä menestyjänä. (Galleria: hohde 2019, 86–87.)

Vaikka potilaan on potilaskuvauksessa kerrottu olevan mahdollisesti jopa vaarallinen ympäristölleen tai itselleen, suhtautuu psykiatri sisäisessä monologissaan tähän vähättelevästi ja potilaaseen silminnähdessä ärsyyntyneesti. Potilaan kerrotaan myös näkevän harhoja, mikä voisi viitata esimerkiksi alkavaan psykoosiin. Psykoanalyysi näkee psykoosin johtuvan siitä, että ihminen ei pysty täydellisesti tukahduttamaan tiedostamattomia halujaan, jolloin minän ja ulkomaailman välinen side murtuu, ja ihminen alkaa rakentaa sisälleen vaihtoehtoja todellisuutta. Tällaisesta esimerkkinä psykoanalyysissä esitetään tiedostamattoman homoseksuaalisuuden torjumisen, joka teorian mukaan voi johtaa psykoosiin. (Eagleton 1991, 179–180.) Oleellista onkin, että novellissa seksuaalisen suuntautumisen torjumaan joutunut potilas näkee harhoja, sillä ajatus perustuu psykoanalyttiseen teoriaan.

Potilas II esitetään potilaskuvauksessa nuorena naisena, joka kärsii bakteerikammosta. Psykiatri kertoo naisen elävän hyvässä ja onnellisessa parisuhteessa. Sisäisessä monologissaan psykiatri kuvailee naista sympaattiseksi, erityisen kaunisilmäiseksi ja miellyttävä-ääniseksi, älykkääksi sekä tasapainoiseksi. Lopuksi hän toteaa, että potilas sai hänet ajattelemaan omaa suhdettaan naisiin. Hän myös kertoo rakastuneiden potilaiden herättävän hänessä itsesääliä, eikä niinkään sääliä potilaitaan kohtaan. Vaikka potilas potilaskuvauksessa kuvataan neuroottisena ja apua tarvitsevana, kuvailee psykiatri sisäisessä monologissaan häntä positiivisin sanavalinnoin ja kertoo tämän olevan tasapainoinen, vaikka potilaskuvauksen perusteella tämä vaikuttaa apua tarvitsevalta. On huomattavaa, miten aiempana miespotilaaseen verrattuna psykiatri näkee tämän potilaan lähinnä kauniina ja miellyttävänä ja toisaalta kuvailee tätä myös tasapainoiseksi, vaikka potilas kärsii pakko-oireistaan ja tarvitsisi apua.

Potilas III kuvataan potilaskuvauksessa pakistanilaiseksi mieheksi, joka on tullut psykiatrille selittämättömien selkäkipujen vuoksi.

Raportoi alaselän tuntuva jäykältä ja hauraalta. [--] Kivut niin kovat, että on itkenyt ja huutanut niiden takia. Yrittää jaksaa lapsensa ja vaimonsa vuoksi. [--] On alkanut öisin satuttaa itseään, viiltelee haavoja vatsan ja kylkien alueelle ja kaataa niihin viskiä. [--] Kehittynyt viimeisen muutamien vuoden aikana vaikea alkoholiongelma, jonka suostuu myöntämään. [--] On alkanut tuntea vetoa myös lapsiin. Mainitsee tämän ohimennen, pahoittelematta. (Galleria: hohde 2019, 89–90.)

Sisäisessä monologissaan psykiatri kuvaa miestä ”rotan näköiseksi” ja kertoo vihanneensa tätä ehkä siksi, ettei ole koskaan pitänyt intialaisista tai pakistanilaisista. Hän kertoo, ettei edes jaksanut esittää empaattista, ja että tunsi jopa iloa potilaan vastoinkäymisistä. Vaikka potilaan kuvataan olevan itsetuhoisin, alkoholiongelmainen ja tuntevan vetoa lapsiin, ei psykiatri koe tarpeelliseksi jatkohoitoa. Vaikka tämäkin potilas on itsensä lisäksi vaarallinen mahdollisesti myös muita kohtaan, kokee psykiatri hänet vastenmieliseksi, eikä siksi halua auttaa tätä.

Potilas V kuvataan potilaskuvauksessa neutraalisti psykoottisena miespotilaana, jonka pitäisi psykiatrin mukaan olla akuuttipuolella. Hän näkee harhoja ja kuvittelee olevansa säveltäjä. Sisäisessä monologissaan psykiatri kertoo ärsyyntyvänsä aina sekavista ihmisistä:

Luulisi, että sekava ja apua tarvitseva ihminen herättäisi pikemminkin sääliä kuin inhoa. Mutta minun ei tehnyt mieli auttaa häntä, pikemminkin päinvastoin. Vaikka hän olisi yrittänyt tappaa itsensä, minun olisi ollut vaikea löytää itsestäni mitään suojelevaa rakkautta. En välittänyt hänestä lainkaan, ehkä siksi, että hän on tuottamatonta kansanosaa. [--] Voin vain kuvitella, miten rasittava ihminen hän on ollut koko elämänsä, miten itsekeskeinen ja turhamainen. (Galleria: hohde 2019, 92.)

Sisäisessä monologissaan psykiatri myöntää avoimesti, ettei olisi auttanut potilasta, vaikka tämä olisi yrittänyt tappaa itsensä, ja syynä tähän on hänen tuottamattomuutensa yhteiskunnalle. Vaikka potilas on todellisuudessa psykoottinen ja näkee harhoja, kokee psykiatri tämän itse valittuna käytöksensä ja itsekeskeisyytensä. Potilaskuvauksessa psykiatri kertoo, ettei yritä interventiota, sillä vastaanottoaika ei riittäisi siihen. Sisäisessä monologissa todellinen syy intervention puuttumiselle selittyy kuitenkin sillä, ettei psykiatri todellisuudessa halua auttaa potilasta. Psykoanalyysin näkökulmasta suhtautumisessa voidaan hänen toiminnassaan nähdä tietoisien ja tiedostamattoman mielen vaikutus: tietoisessa mielessään hän selittää intervention puuttumista resurssipulalla, vaikka tiedostamattomassa mielessä syy on se, ettei hän vain halua auttaa potilasta, koska tämä on hänen mielestään ärsyttävä.

Potilas VII kuvataan potilaskuvauksessa paniikki- ja kauhukohtauksista kärsiväksi kulttuurialalla työskennelleeksi mieheksi, jolla on burnout. Potilas kertoo köyhyydestään, kohtaamastaan epätasa-

arvosta sekä työnsä rasittavuudesta ja viittaa myös puheissaan marxilaisuuteen. Sisäisessä monologissaan psykiatri kuvailee potilasta epämiellyttäväksi ja kertoo tällä olevan narsistisia piirteitä. Hän on selkeästi ärsyyntynyt potilaan poliittisista mielipiteistä ja kertoo, että hänen olisi tehnyt mieli kertoa miehelle, ettei tämän surkeus johdu vain alasta tai yhteiskunnasta vaan hänestä itsestään. Sisäisessä monologissa toistuu usein ärsyyntyminen potilaisiin, jotka ovat psykiatrin mukaan ”tuottamattomia kansanosaa” tai jotka perustelevat omaa pahoinvointiaan yhteiskunnallisilla tai rakenteellisilla ongelmilla. Hän ei pysty kokemaan empatiaa ihmisiä kohtaan, jotka eivät tuota yhteiskunnalle tarpeeksi, ja näkee potilaissa itsessään syytä esimerkiksi heidän köyhyyteensä tai mielenterveysongelmiinsa.

Viimeinen ”Galleria: hohde” -novellin potilas IX kuvataan ensin ”harvinaisen tervehenkisenä miehenä”, joka tuntee selittämättömiä sydänkipuja. Potilaskuvauksessa kerrotaan hänen olevan tuore isä, jolla on terve parisuhde ja hänet kuvataan onnellisena, vaikkakin hieman elämän tavanomaisuuteen kyllästyneenä. Sisäisessä monologissaan psykiatri kuvailee kuitenkin miestä radikaalisti erilaisin sanavalinnoin:

Kammottavan alistunut ihminen. Melko tyypillinen nuori isä, jolle elämä on varannut siittäjän osan. [--] Harvinaisen lammasmaisen tyyppi. [--] Nopea tuho saattaa tällaisessa tilanteessa olla huomattavasti armollisempi vaihtoehto kuin hidas ja kivulias paraneminen. Mutta ikävä kyllä minulle maksetaan juuri tämän tosiasian kiistämisestä, turhan toivon antamisesta, totuuden salaamisesta. (Galleria: hohde, 99–100.)

Kuten kuvauksista voidaan huomata, ovat potilaskuvaukset hyvin erilaisia kuin psykiatrin sisäinen monologi, jonka voi nähdä kuvaavan kertojan tiedostamatonta mieltä. Kun verrataan psykiatrin suhtautumista hänen eri potilaisiinsa, voidaan huomata, kuinka eri tavalla hän tiedostamattomassa mielessään näkee mies- ja naispotilaat. Naisia hän kuvailee lähinnä ulkonäköön keskittyen, positiivisin sanavalinnoin ja hän kokee heitä kohtaan empatiaa, kun taas miespotilaita kuvaillaan hyvin affektiivisiin sanavalinnoin, jotka keskittyvät henkilöiden henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten seksuaaliseen kyvykkyyteen tai vastenmielisyyteen.

Viimeisen potilaan lopuksi sisäinen monologi jatkuu ja novelli päättyy:

Mutta on yhä miellyttävämpää nähdä ihmisten sisään ja todeta heidän epätoivonsa ja kauhunsa syvyys. Silloinkin kun he ovat aivan tavallisia, melkein luonteettomia, heillä on kiinnostavia oireita, heidän koko yksilöllisyytensä paljastuu oireissa. Varmuus siitä, että kukaan ei ole pohjimmiltaan onnellinen, antaa minulle syyn jatkaa. (Galleria: hohde 2019, 100.)

Potilaskuvauksissa psykiatri kuvailee tapoja, joilla hän yrittää auttaa potilaita: määrää lääkkeitä, sairauslomaa, terapian jatkoa tai perustelee intervention puuttumista esimerkiksi resurssipulalla. Sisäisessä monologissaan hän kuitenkin etsii potilaista vikoja ja novellin loppusanoissa toteaa, että syy

jatkaa on se, että hän saa huomata, ettei kukaan ole pohjimmiltaan onnellinen. Vaikka hän tietoisessa mielessään uskottelee itselleen ja muille, että auttaa potilaita esimerkiksi määräämällä lääkkeitä, on hänellä tiedostamattomassa mielessään tavoite lohduttaa itseään toisten ongelmilla. Kuten joidenkin potilaiden kohdalla kuvataankin, kokee psykiatri jopa sadistista iloa heidän epäonnistumisistaan.

”Galleria: veri” – novelli jatkuu numerojärjestyksessä viimeisestä ”Galleria: hohde” novellista. Novellin alussa psykiatri kertoo sisäisessä monologissaan, ettei päivän ensimmäinen potilas saapunut paikalle, ja hän kokee tästä suurta huolta, koska pelkää kyseiselle perheenäidille sattuneen jotain. Tästä lukijalle herää ajatus siitä, että ”Galleria: hohde” -novelli on kuvaus psykiatrin yhdestä työpäivästä ja tämä novelli on kuvausta seuraavasta työpäivästä. Psykiatri jatkaa sisäistä monologia itseään lohduttaen ja toteaa, että usein tapaamiselta poisjääminen on vain hyvä merkki, joka kertoo potilaan parantumisprosessista. Tämän jälkeen psykiatri reflektoi omia ajatuksiaan ja voidaan huomata, että hän itse asiassa pohdinnassaan käsittelee tiedostamatonta mieltä:

Odottaessani melankolia voimistui, tuntui, että olin niin väsynyt, etten jaksaisi vastoinkäymisiä. [--] Toipuneiden muistia huonontaa tiedostamaton vastustus, he jättävät mielellään huomiotta kaiken, mikä muistuttaa heitä pitkään jatkuneesta kärsimyksestä. [--] Kun ihminen muuttuu onnellisemmaksi, hän blokkaa tiedostamattaan ikävät asiat mielestään, elää aivan kuin hänellä ei ongelmia olisikaan. [--] He [bipolaariset ihmiset] sairastuvat, koska kykenevät täysin unohtamaan tunteet, jotka ovat jonkin aikaa sitten kohdanneet. (Galleria: veri 2019, 201–202.)

Seuraava potilas kuvataan potilaskuvauksessa masentuneeksi ja uupuneeksi mieheksi, jonka isä on kuollut tämän ollessa lapsi. Potilaan kerrotaan myös olevan onnellinen parisuhteessaan. Sisäisessä monologissaan psykiatri kertoo, että potilaan myötä hän alkoi pohtia traumojen merkitystä ihmiselle. Myös tässä kuvauksessa näkyy tietoisien ja tiedostamattoman mielen vaikutus, sillä psykiatri pohtii, voisiko potilaan masennus johtua siitä, että tämä tuntee tiedostamattaan raivoa kohtaamiaan vääryyksiä kohtaan. Psykiatri myös pohtii, voisiko potilas vain uskotella itselleen olevansa rakastunut, vaikka todellisuudessa ei pysty rakastumaan jonkin tiedostamattoman tunne-esteensä vuoksi. Myös tämä ajatus pohjaa psykoanalyysiin. Psykoanalyysin pohjalta nähdään, että ihmisen varhaisessa kehityskaudessa tapahtuneet ikävät asiat voivat synnyttää neurooseja, jotka ilmenevät psyykkisinä ja fyysisinä oireina (Eagleton 1991, 179–180).

Potilas XIII kuvataan potilaskuvauksessa kreikkalaiseksi mieheksi, jonka isä on vasta hetkittäin paljastanut perheelleen olevansa homoseksuaali. Potilas kokee isäänsä kohtaan katkeruutta, mikä ilmenee esimerkiksi unettomuutena. Kun he saavat reflektoitua potilaan isäsuhdetta, on psykiatri yllättäen tyytyväinen ja iloinen työnsä tuloksesta:

Kun kysyn, mitä potilas tuntee nyt isäänsä kohtaan, vastaa heti (todennäköisesti rehellisesti) tuntevansa epämääräistä katkeruutta. [--] Ehdotan, että katkeruuden takana voisi olla suoranaista raivoa, joka häiritsee unta. [--] Hän jää selvästi miettimään asiaa. Lisään, että kokemukseni mukaan raivon käsittely voi poistaa unettomuuden lähes kokonaan, mistä potilas näyttää entisestään innostuvan. [--] Käättelee minua pitkään ja katsoo silmiin niin iloisesti, että alan lähes pitää hänestä. (Galleria: veri 2019, 208.)

Myös tämän potilaan kohdalla psykiatri käsittelee tietoisien ja tiedostamattoman mielen toimintaa ja käyttää sitä hoitotyössään. Hän ajattelee, että potilaan traumat ja katkeruus vaikuttavat tämän uneen tiedostamattoman mielen kautta, ja mikäli potilas saisi käsiteltyä traumansa, voisi hän vapautua niistä. Ajatuksen voi nähdä toteuttavan psykoanalyysiä hyvinkin perinteisesti, sillä unet ovat psykoanalyysin mukaan tiedostamattomien toiveiden symbolisia täyttymyksiä, joissa ihminen pystyy purkamaan tiedostamattomia tunteitaan, kuten aggressioita tai ahdistusta (Eagleton 1991, 178–179).

Seuraava potilas XIV kuvataan keski-ikäisenä naisena, joka on huolissaan kokemistaan muistikatkoksista. Myös tässä potilaskuvauksessa kertoja viittaa tiedostamattomaan mieleen, kun hän kertoo asiakkaalle, että tämän alkoholinkäyttö saattaisi selittää tämän oireita. Kun potilas sanoo, ettei ollut edes ajatellut asiaa siltä kantilta, toteaa psykiatri: ”Pidättäydyn sanomasta, että emme yleensä saa mieleemme oivalluksia, joista emme pidä” (Galleria: veri 2019, 210). Myös tässä psykiatri käyttää itse psykoanalyysiin pohjautuvaa teoriaa tietoisesta ja tiedostamattomasta mielestä ja soveltaa sitä potilastyöhönsä, sillä hänen kommenttinsa voi nähdä viittaavan tiedostamattomaan mieleen.

Potilas XV kuvataan potilaskuvauksessa anorektiseksi ja internetriippuvaiseksi nuoreksi naiseksi, joka kokee jatkuvaa tarvetta seurata sosiaalista mediaa, koska työskentelee freelancer-toimittajana. Sisäisessä monologissaan psykiatri kuvailee potilasta empaattisesti:

Hän on vain eksynyt vältellessään tunteitaan. [--] [O]n tärkeää, että hän oppii itse rajoittamaan työntekoaan ja vähentämään aistiärsyksiä, sillä lääkkeet vain mahdollistaisivat hänelle hetkeksi yhä paremman itsensä riistämisen, kunnes hän vuoden tai parin päästä palaisi täysin loppuun. Onneksi hän tuli minun vastaanotolleni. Joku kollega olisi saattanut tehdä menestyvästä ja älykkäästä nuoresta lääkkeiden hidastaman raunion muutamassa vuodessa. Minä todella pidin hänestä. (Galleria: veri 2019, 213–214.)

Tämän potilaan kohdalla psykiatrin toiminta ja ajatukset näyttäytyvät hyvin erilaisina kuin aiemmin. Etenkin ”Galleria: hohde” -novellissa psykiatrin interventiot pohjautuvat lähinnä lääkkeiden määräämiseen. Nyt psykiatri suosittelee potilaalle hoidoksi terveellisiä elämäntapoja ja on selkeästi sitä mieltä, että lääkkeet eivät ole paras tapa hoitaa mielenterveysongelmia. Aikaisemmin hän on kertonut, että nauttii potilaidensa kärsimyksestä ja syy jatkaa työtä on se, että hän näkee toistenkin kärsivän. Nyt hän kuitenkin on iloinen auttaessaan potilasta, mikä on varsin ristiriitaista aiempaan verrattuna.

Viimeinen potilas XVI kuvataan keski-ikäisenä miehenä, joka kärsii selittämättömistä kivuista. Psykiatri kertoo monen lääkärin yrittäneen auttaa häntä tuloksetta:

Sanoo kaiken olevan mahdotonta, myös istumisen, ja näin ollen lähinnä makaa sohvalla ja kärsii silloinkin sietämättömistä tuskista. [--] Päätelen, että kipu johtuu ainakin osittain piilotajunnan ja tietoisuuden välisestä ristiriidasta, koska yöllä tietoisuuden ote hellittää ja ristiriita ratkeaa hetkeksi. [--] Juuri siksi hakeutunut nyt vastaanotolleni, työterveyslääkäri on suositellut minua ja kertonut minun auttaneen monia kipupotilaita. (Galleria: veri 2019, 215.)

Myös tämän potilaan oireita psykiatri käsittelee tietoisena ja tiedostamattoman mielen havainnoimisella ja näkee potilaan pääsevän irti tiedostamattomassa mielessään sijaitsevista ongelmista vain unen aikana.

Novellin lopussa kerronnassa tapahtuu taas merkittävä muutos, kun psykiatri paljastaa radikaaleja tuntemuksiaan, joiden avulla lukija mahdollisesti myös selittää novellien aikaisempia tapahtumia. Psykiatri kertoo, että potilas muistuttaa häntä itseään nuorempana kunnianhimon ja herkkyytensä vuoksi, ja että potilas ehkä kokee kipuja näiden piirteidensä takia. Psykiatri on aiemmin esittänyt pohdinnoissaan kommentteja kulttuurityöläisistä ja tuottamattomista ihmisistä halveksuen heitä, mutta novellin lopun myötä psykiatri vaikuttaisi itse projisoivan omia tuntemuksiaan samaistuttaviin potilaisiin, jotka tässä tapauksessa ovat kaikki miehiä. Myös ”Galleria: hohde” -novellin lopetus on samankaltainen: psykiatri kertoo jatkavansa työtään, koska haluaa nähdä toisten kärsimyksen.

Merkillistä, sillä potilas oli kuin omakuvani ennen niitä aikoja, kun sain lapsen. Hän vaikutti herkältä ja kunnianhimoiselta ihmiseltä, ja on täysin mahdollista, että hän kärsii juuri näiden ominaisuuksiensa vuoksi. [--] Hänen asentonsa oli sulkeutunut ja kasvot niin elottomat, että minun todella kävi häntä sääliksi, vaikka toisaalta olin myös tyytyväinen hänen kärsimyksistään. Huomaan, että minusta alkaa olla yhä tärkeämpää, että myös toiset kärsivät – etenkin silloin kun joku hyvin menestynyt sukulainen tai ystävä kertoo terveysongelmistaan, tulen heti iloiseksi. [--] Tavallaan minuun sattuu kaikkialle, tavallaan ei mihinkään. [--] Koko olemassaoloni on yhtä saatanallista kärsimystä ja kipua. (Galleria: veri 2019, 218.)

Psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen pohjalta voidaan molemmista novelleissa nähdä ensin tietoiseen mieleen pohjautuva kerronta potilaiden oireista ja mahdollisista jatkotoimista. Psykiatri tarkastelee potilaskuvauksissaan niin nais- kuin miespotilaitaan tasavertaisesti ja sanoittaa tapahtumia lääkärille tyypillisen neutraalisti ja ammattimaisesti ketään esimerkiksi varallisuuden, poliittisen mielipiteen tai ulkonäön perusteella tuomitsematta tai suosimatta. Sisäisessä monologissaan psykiatri kuitenkin arvottaa potilaitaan vahvasti esimerkiksi heidän ulkonäkönsä tai sukupuolensa perusteella.

Psykoanalyttisen teorian pohjalta psykiatrin epäammattimaisuuden voi nähdä johtuvan siitä, että psykiatri samaistuu tiedostamattaan miespotilaisiinsa, eikä tiedostamattaan halua auttaa heitä. Hän

kertoo novellin lopussa, että on kärsinyt koko elämänsä kivuista ja että hänen elämänsä on ”yhtä saatanallista kärsimystä ja kipua”. Monella hänen potilaistaan on fyysisiä oireita ja vaikka voisi olettaa, että psykiatri osaisi tuntea empatiaa heitä kohtaan omien vastaavien kokemuksiansa vuoksi, toimii hän täysin päinvastaisesti. Psykoanalyysin käsite *projektio* tarkoittaa toimintaa, jossa ihminen siirtää toiseen ihmiseen omia psyykkisiä konfliktejaan. Tällöin ihmisen kärsiessä esimerkiksi vaikeasta isäsuhteesta, asettaa hän tiedostamattaan muita ihmisiä isänsä rooliin ja kohdistaa piilotetut tunteensa heihin. (Eagleton 1991, 181.) Psykoanalyttisen teorian pohjalta voidaan tulkita, että kukaan ei ehkä ole pystynyt auttamaan psykiatria hänen psyykkisten tai fyysisten kipujensa kanssa, minkä vuoksi hän ei tiedostamattaan itsekään halua auttaa toisia. Joidenkin naispotilaiden kohdalla psykiatri herää jopa reflektoimaan omaa suhdettaan naisiin tai kertoo omasta pahoinvoinnistaan ja siitä, kuinka olisi halunnut avautua itse potilaalleen ja kertoa omista tunteistaan. Psykoanalyttisessa teoriassa nähdään, että ihmisen onkin usein vaikeaa havaita itsessään tietynlaisia psyykkisiä prosesseja, vaikka hän huomaisi samat prosessit ja psyykkiset yhteydet toisissa ihmisissä. Tämä voi johtua siitä, että ihmisellä on omaan itseen liittyvä este, joka estää havaitsemasta tällaisia prosesseja itsessä ja omassa käyttäytymisessä. (Freud 2005, 126.) ”Galleria: veri” -novellissa psykiatri tarkasteleekin toisissa ihmisissä tapahtuvia psykologisia prosesseja psykoanalyysiin pohjautuen, muttei havaitse samojen prosessien vaikutusta omaan käyttäytymiseensä ja tuntemuksiinsa.

”Galleria: veri” -novellissa voidaan huomata myös merkittävästi sanastoa ja teemoja, jotka liittyvät suoraan psykoanalyysiin. Novelli alkaakin jo pohdinnalla siitä, kuinka psykiatri tuntee olonsa melankoliseksi ja hän pohtii traumojen merkitystä ihmiselle. Psykiatri myös käyttää hoitotyössään psykoanalyysia selittäessään itselleen ja potilailleen heidän oireitaan tietoisien ja tiedostamattoman mielen toiminnalla joko epäsuorasti tai suoraan. Tämä ero on merkittävä ”Galleria: hohde” -novelliin verrattuna, sillä tuolloin hän ei perehtynyt tai analysoinut potilaiden oireita syvällisesti laisinkaan.

3.2 Mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatiot

Tutkielmassani psykiatrin representaatiot muodostuvat kokonaan hänen itsensä kertomistaan asioista, sillä hän näyttäytyy molemmissa novelleissa minämuotoisen kertojan roolissa. Psykiatri esitetään novellissa ”Galleria: veri” jopa aiempaan verrattuna empaattisena monia potilaitaan kohtaan, toisin kuin ensimmäisessä novellissa, jossa empatiaa saavat osakseen vain naispotilaat. Novelleissa psykiatrin representaatio muodostuu pelkästään sisäisen monologin myötä, jota aiemmin tulkitsin tiedostamattoman mielen kuvauksena. Potilaskuvauksen perusteella ei psykiatri kerro itsestään, omista asenteistaan tai arvoistaan mitään. Vaikka myös sisäisessä monologissaan psykiatri pysyttäytyy lähinnä potilaiden kuvailussa, paljastaa hän toisinaan jotain myös itsestään. Esimerkiksi potilas II kuvauksen lopussa psykiatri toteaa:

Sai jälleen miettimään itseäni, suhdettani naiseen. Rakastuneet, rakastavat potilaat ovat minulle hankalimpia. Heitä on kaikkein vaikein ymmärtää. Ehkä minun ei käy sääliksi heitä, vaan itseäni. (Galleria: hohde 2019, 88.)

Tässä vaiheessa lukija on jo saattanut huomata psykiatrin erilaisen suhtautumistavan hänen mies- ja naispotilaisiinsa, ja nyt hän ainakin tiedostamattaan myös itse tunnistaa piirteen itsessään.

”Galleria: veri” -novellin ensimmäisen potilaan jäädessä pois vastaanotolta on psykiatri huolissaan ja ahdistunut:

Silloin kun aloitin työt, jännitin jokaista työpäivää ja yritin kaikkeni jotta potilaat parantuisivat ja pelkäsin, että jokainen potilas, joka ei tullut paikalle, oli tehnyt itsemurhan. [--] Enää en pelkää, että potilaat ovat kuolleet, jos he eivät saavu, minua vaan harmittaa hukattu aika, ja ehkä myös jollakin epämääräisellä tasolla mahdollisuus kohdata jälleen uusi ihminen. Olen nähnyt niin monta kärsivää potilasta, etten enää jaksa pelätä heidän puolestaan enkä välittää liikaa heidän kohtalostaan. (Galleria: veri 2019, 202–203.)

Tämän jälkeen psykiatri myös kysyy itseltään, miksi tästä huolimatta ahdistui, kun potilas ei saapunut paikalle. Myös tässä huolta aiheuttanut potilas on nainen, joita kohtaan psykiatri on jo aiemmin tuntenut empatiaa, toisin kuin miespotilaitaan. Toisaalta psykiatrin eriarvoinen suhtautuminen eri sukupuoliin näkyy myös seuraavan potilaan kohdalla. Potilas X on mies, joka on masentunut ja ahdistunut ja kärsii lapsuuden traumasta, sillä hänen isänsä menehtyi. Psykiatri esittää pohdintaa potilaan ongelmista ja on yllättäen hyvinkin kiinnostunut ratkaisemaan niitä. Hän nostaa esille potilaan isätrauman, jonka kokee hänen naisystävänsä mahdollisesti nostattavan:

Vaikka potilas vaikutti älykkäältä, hän tuskin pystyy ilman apua käsittämään, että rakastetun naisen viikset tai miehekäs, pistävä haju voi olla miehelle todella masentava kokemus ja että juuri ne saattavat käynnistää isätrauman paljon tehokkaammin ja salakavalammin kuin ystävän kuolema. (Galleria: veri 2019, 204–205.)

Vaikka psykiatrin suhtautuminen naisiin on aiemmin ollut positiivista, on hän myös aiemmin nostanut esille myös negatiivisia kommentteja naisten ulkonäköön liittyen. Esimerkiksi ”Galleria: hohde”-novellin potilas VI kuvataan nuorekkaana naisena, jonka ulkonäkö on psykiatrin mukaan pilalla tämän kasvoissa esiintyvän pakkoliikkeen vuoksi. Myös luonnehdintaa siitä, että naisen viikset tai pistävä haju olisivat miehelle jopa masentavampi kokemus kuin oman ystävän kuolema, voidaan pitää suhteellisen radikaalina ja dramaattisena. Näiden seikkojen myötä psykiatrasta välittyy kuva ihmisenä, jolle etenkin naisen ulkonäöllä on ilmeisen suuri merkitys, ja hänen mielestään naisen on tärkeää olla naisellinen ja hänen kauneusihanteidensa mukainen.

Representaatioita tarkastellessa olennaista on se, että novelleissa kuvaukset niin psykiatrasta itsestään kuin hänen potilaistaan muodostuvat vain hänen näkökulmastaan käsin. Kuten käsitteitä määriteltäessä on todettu, on representaatiota tarkasteltaessa olennaista erottaa, kenen näkökulmasta asiaa tarkastellaan tai kerrotaan. Koska novelleissa representaatiot potilaista ja psykiatrasta tapahtuvat vain psykiatrin näkökulmasta, on mahdotonta arvioida tapahtumien paikkansapitävyyttä, sillä olemassa on myös epäluotettavan kertojan mahdollisuus. Jos novelleissa esiintyisi toisena kertojana potilas itse, olisivat representaatiot huomattavasti monimuotoisempia. Nyt novellit esittävät potilaistaan perinteisen lääkärin ja potilaan hierarkiaan perustuvan kuvan, jossa lääkäri on objekti ja potilas passiivinen subjekti, jonka representaatio perustuu psykiatrin kertomiin asioihin. Suomessa esimerkiksi Mielen terveyden keskusliitto on tehnyt tutkimusta ja pyrkinyt vaikuttamaan siihen, kuinka mielenterveyskuntoutujat pystyisivät itse vaikuttamaan oman näkökulmansa esittämiseen esimerkiksi heitä koskevissa tutkimuksissa. Yksilön kokemus onkin nostettu tutkimuksessa jalustalle, sillä mielenterveysongelmien yksilökohtainen representaatio vaikuttaa myös laajemmin esimerkiksi hulluuteen liittyviin stereotypioihin ja stigmoihin. (Jäntti, Heimonen, Kuuva & Mäkilä 2019, 16–17.) Aineiston kerronnassa voidaankin nähdä korostuvan myös yhteiskunnallisesti merkittävä asetelma potilaan ja lääkärin välillä, sillä asetelma on samanlainen myös tosielämässä: lääkäri kirjaa potilaasta tiedot ylös ja sen perusteella myös tulevat häntä hoitavat tahot muodostavat mielipiteensä potilaasta.

3.3 Hulluuden ja normaaliuden suhde

Hulluuden ja normaaliuden suhdetta tarkasteltaessa on huomioitava se, kuinka kyseiset termit määritellään. Kuten aiemmin todettiin, on hulluuden määritelmä kulttuuriin sidoksissa ja se vaihtelee myös ajallisen kontekstin mukaan. Kun hulluutta tarkastellaan kulttuurisena käsitteenä, voidaan mielen poikkeavuuksia tarkastella myös sairausdiskurssien ulkopuolelta ja nähdä hulluuden läsnäolo kulttuurissamme laajemminkin. (Jäntti, Heimonen, Kuuva & Mäkilä 2019, 13.) Kulttuurisen mielenterveys tutkimuksen parissa on kritisoitu sairaustulkintojen leviämistä aiemmin normaaliksi miellettyihin tunnetiloihin, kuten läheisen kuolemasta johtuvaan suruun, joka diagnosoidaan masennukseksi tai esiintymisjännitykseen, joka on ennen ajateltu ihmiselle normaalina tapana reagoida. Sosiologinen tutkimus tarkastelee mielenterveysongelmia yhteiskunnallisten epäkohtien aiheuttamiksi. Yleisesti kritiikin kohteena on usein mielenterveysongelmien näkeminen yksilön ongelmana, jolloin esimerkiksi yhteiskunnalliset rakenteet ja ongelmien varsinaiset syyt jäävät huomiotta. (mts. 14.)

Tutkielmani aineistossa voidaan nähdä viitteitä edellä mainitsemistani seikoista, sillä monet novelleissa esiintyneet potilaat kärsivät oireista, joiden voi nähdä selittyvän yhteiskunnassa vallitsevilla epäinhimillisillä odotuksilla esimerkiksi työntekoa tai muuta elämää kohtaan. Novelleissa keskeisessä osassa ovat psykosomaattiset oireet, jotka merkittävältä osin selittyvät esimerkiksi rasittavalla ja epäinhimillisen raskaalla työllä. Potilaille on erilaisia selittämättömiä kovia kipuja, atooppista ihotumaa, unettomuutta ja pakkoliikkeitä, joille ei löydy selitystä. Vaikka oireet ovat fyysisiä, niiden perimmäinen syy selittyy usein esimerkiksi työuupumuksella, mutta psykiatri tulkitsee oireet psykiseksi. Fyysiset oireet aiheuttavat hoitamattomana potilaille ahdistusta, masennusta ja itsetuhoisuutta, ja hoitona psykiatri tarjoaa näihin useimmiten joko ahdistus-, masennus- tai unilääkkeitä tai päättää olla tekemättä asialle mitään.

Psykiatri selittää interventioiden puutetta esimerkiksi resurssipulalla, vaikka todellisuudessa hän ei auta potilaita, joita ei halua auttaa. Sisäisessä monologissa korostuvat usein myös psykiatrin ajatukset siitä, kuinka hän nauttii toisten, jopa omien sukulaistensa, kärsimyksestä ja saa iloa siitä. Kuvauksessa toistuvat radikaalin avoimesti ajatukset siitä, miten hän ei yksinkertaisesti välitä joistain potilaistaan, eikä heidän elämällään ole hänelle minkäänlaista merkitystä. Hänen ajatuksensa kuulostavat jopa sadistisilta ja ovat vastoin sitä, mitä yleisesti pidetään lääkärielle toivottavana tapana suhtautua potilaisiinsa tai mikä mielletään normaaliksi.

Novellien perusteella hulluuden ja normaaliuden suhde näyttäytyy ristiriitaisena, sillä psykiatrin representaation myötä lukija voi huomata, kuinka normaalin käytöksen takana voi olla piileviä ja täysin ulkoisesta käytöksestä poikkeavia ajatuksia. Psykiatri ei ainakaan kerronnan perusteella ilmennä potilaille sitä, että esimerkiksi kokee heidät vastenmielisiksi tai vihaa heitä, vaikka pohjimmiltaan kuitenkin näin tuntee. Tämän voi nähdä osoittavan, kuinka toisaalta myös yhteiskunnassa vähiten hulluina pidetyt alan ammattilaiset voivat kokea epänormaaleina pidettyjä tunteita ja kärsiä itse myös psyykkisistä tai fyysisistä oireista.

4 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Harry Salmenniemen *Delfinimeditaatio ja muita novelleja* -koelmassa ilmenevää mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatioita. Aineisto rajautui kokoelman novelleihin ”Galleria: hohde” ja ”Galleria: veri”. Tutkielmani suuntautuu kulttuuriseen mielenterveystutkimukseen ja sen teoriapohjana toimii psykoanalyttinen kirjallisuudentutkimus, jonka käsitteistöä etenkin *tietoinen* ja *tiedostamaton* ovat olleet merkittävässä osassa tutkielmaani. Hypoteesini mukaisesti olen analyysissä tuonut ilmi sen, kuinka ristiriitaista ja häilyvää on erot mielenterveysongelmiksi miellettyjen piirteiden ja ”normaaliuden” välillä, sillä molemmista piirteitä on myös meissä kaikissa. Tutkielmassa on myös havainnoitu psykoanalyttisen kirjallisuudentutkimuksen pohjalta aineiston kerronnassa esiintyvää tietoisesta ja tiedostamattoman mielen näkymistä kerronnassa. Novellien kertojana esiintyvän psykiatrin representaatiosta voidaan huomata, kuinka ristiriitaista on, että myös luotettavana pidettävä lääkäri tai muu mielenterveysalan ammattilainen voi toimia epäeettisesti, ja kuinka ristiriidassa se on suhteessa yhteiskunnassamme vallitsevaan luottamukseen ja auktoriteettiin, joka lääkäriprofession kohdistuu.

Lääkäreiden valta suhteessa potilaaseen on etenkin mielenterveystyötä tehdessä merkittävä, sillä lääkärit voivat esimerkiksi päättää potilaidensa hoidosta ja lääkityksestä ja kirjata potilaistaan diagnooseja, joista merkinnät säilyvät heidän tiedoissaan loppuelämänsä. Kirjallisuus voi omalta osaltaan kulttuurintuotteena representoida eri mielenterveysongelmia ja saatuja diagnooseja ja muuttaa mielikuviamme niistä. Tutkielman aineiston luoma tarkastelupinta eri mielenterveysongelmia kohtaan on poikkeuksellinen ja ravistelee kysymystä siitä, kuinka eettiseltä pohjalta lääkäriprofession toimivat ja minkälaisia ongelmia myös lääkäreiden suuri valta potilaisiin nähden voi aiheuttaa. Aineistossa psykiatri edustaa lääkäriprofessionia, jonka valta ja luottamus Suomessa on yhteiskunnallisesti merkittävä, ja jota ei kyseenalaisteta. Psykiatri näyttäytyy epävakana ja hän vaikuttaa myös itse ongelmalliselta, asenteelliselta ja epäeettisesti toimivalta.

Novelleissa ilmeistä on se, kuinka psykiatrina toimiva kertoja suhtautuu potilaisiinsa puolueellisesti ja vailla neutraliteettia, jota lääkäriltä yleisesti odotetaan. Analyysissä on kuvattu psykoanalyttisen teorian valossa, kuinka kerronnassa voidaan nähdä tietoinen ja tiedostamaton mieli ja niiden vaikutukset kertojaan. Kyse on kuitenkin vain teorian pohjalta tehdystä tulkinnasta ja on mahdollista, että kerronnassa ei mielten jakautumista tapahtuisikaan. Tällöin voidaan ajatella, että kyseessä on vain esimerkiksi psykiatrin kaksi eri päiväkirjamerkintää tai vain ajatukset, jotka kaikki ovat täysin

tiedostettuja, mutta jotka hän vain haluaa pitää salassa. On kuitenkin hyvä ymmärtää myös mahdollisuus tiedostamattoman mielen vaikutuksesta ajatteluun, sillä tätä ajatusta voidaan laajentaa koskemaan näiden novellien ulkopuolista elämää ja sitä, kuinka on mahdollista, että niin lääkärit kuin myös muutkin ihmiset voivat tehdä valintoja omista tiedostamattomista motiiveistaan käsin.

Mielenterveysalan ammattilaisuuden representaatioita tarkastelemalla on mahdollista ymmärtää, kuinka novelleissa jo kerronnan ratkaisut vaikuttavat siihen, miten hulluutta ja normaaliutta voidaan suhteuttaa toisiinsa. Koska aineistossa kertojan ääni on yksipuolinen, on potilailta otettu pois mahdollisuus representoida edes itse itseään, sillä heidän esittämisensä tapahtuu pelkästään psykiatrin näkökulmasta. Olisikin mielenkiintoista tarkastella novelleja, jos toisena kertojana olisi esiintynyt potilas itse. Toisaalta kerrontaratkaisu kuvaa myös yhteiskuntaa ja potilaana olemista oikeassakin elämässä: potilaalle tuntemattomat lääkärit muodostavat hänestä mielikuvan vain edellisten lääkärikäyntien kuvausten perusteella, eikä potilas edusta teksteissä itse itseään tai voi vaikuttaa siihen, mitä hänestä kirjoitetaan.

Kuten johdannossa on todettu, on tutkimusta kulttuurisen mielenterveystutkimuksen pohjalta tehty tähän mennessä lähinnä mielenterveysongelmista kärsivien representaatioista käsin, eikä alan ammattilaisuus ole juurikaan kohdistunut tutkimuksen kohteeksi. Mielenterveysongelmista kärsivien lisäksi olisikin aiheellista myös jatkossa tutkia myös mielenterveysalan ammattilaisten representaatioita, sillä niiden myötä voidaan laajentaa näkemyksiä myös mielenterveysongelmista ja esimerkiksi syistä, jotka niitä voivat aiheuttaa. Kirjallisuudessa on viime vuosina enenevässä määrin esitetty mielenterveysongelmia, mikä ei ole ihme, sillä aihe on varsin ajankohtainen myös tosielämässä. Siispä tuoretta tutkimusaineistoa tulee todennäköisesti myös jatkossa olemaan. Myös Salmenniemen teoksista monet käsittelevät mielenterveysteemoja, ja kuten jo johdannossa on mainittu, myös *Delfiinimeditaatio ja muita novelleja* -kokoelmassa olisi jatkotutkimusta ajatellen sopivia novelleja, joissa mielenterveysteemoja tarkastellaan eri näkökulmista. Esimerkiksi novelli ”Harhoja” olisi varsin sopiva ammattilaisuuden representaatioiden tutkimukseen, ja toisaalta myös aineistoni novelleja voisi tulkita myös eri teorioiden näkökulmista. Yksi tällainen teoria voisi olla professiotutkimus, jonka pohjalta mielenterveysalan ammattilaisuutta voisi tarkastella lisää. Tarkastelemalla kulttuurintuotteissa esiintyvien mielenterveysongelmista kärsivien ihmisten lisäksi myös alan ammattilaisia voidaan yhteiskunnassamme vallitsevista ajankohtaisista teemoista saada monimuotoisempi kuva. Kirjalliset representaatiot tarjoavat mahdollisuuden poistaa stigmaa ja lisätä ymmärrystä mielenterveysteemoista, jotka koskettavat meitä yhteiskunnan eri osa alueilla todennäköisesti jatkossakin.

5 KIRJALLISUUS

Primäärilähteet:

Salmenniemi, Harry 2019. *Delfiinimeditaatio ja muita novelleja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Sekundäärilähteet:

Eagleton, Terry 1991. *Kirjallisuusteoria. Johdatus. (Literary Theory. An Introduction 1983)* Suom. Raija Koli & Mikko Lehtonen. Tampere: Vastapaino.

Freud, Sigmund 2005. *Murhe ja melankolia – Sekä muita kirjoituksia*. Suom. Markus Lång. Tampere: Vastapaino.

Hosiaislouma, Yrjö 2016. *Kirjallisuusoppi – Aapisesta äänirunoon*. Helsinki: Avain.

Hägglund, Stig 2009. Vietti kohtalona. Teoksessa Minna Juutilainen & Ari Takatalo (toim.) *Freudin jalanjäljillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

Joensuu, Juri 2017. ”Menetelmälliset dystopiat: lähdetekstikirjoittaminen ja tekstuaaliset painajaiset Harry Salmenniemen novelleissa ’Uraanilamppu’ ja ’Krematorio’ ”. Teoksessa Isomaa Saija & Lah-tinen Toni. *Pakkovaltiosta ekodystopiaan: Kotimainen nykydystopia*. Helsinki: Helsingin yli-opisto. <https://finna.fi/Record/arto.014418207>

Juutilainen, Minna & Takalo, Ari 2010. ”Psykoanalyttisia sävyjä mielessä, tieteessä ja taiteessa”. Teoksessa Minna Juutilainen & Ari Takalo (toim.) *Freudin jalanjäljillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

Jäntti, Saara, Heimonen, Kirsi, Kuuva, Sari & Mäkilä, Annastiina 2019. Hulluus kulttuurisena kysymyksenä. Teoksessa Saara Jäntti, Kirsi Heimonen, Sari Kuuva & Annastiina Mäkilä (toim.) *Hulluus ja kulttuurinen mielenterveystutkimus*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 125.

Knuutila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri 2010. *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Helsinki University Press.

Lääkäriliitto 2019 = Väestökysely luottamuksesta terveydenhuoltojärjestelmää ja lääkäreitä kohtaan 2019. *Lääkäriliitto*. https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/5227/luottamus_kooste_nettiin_2.pdf

Mäkilä, Annastiina & Pietilä, Pekka 2021. Katsaus kulttuuriseen mielenterveystutkimukseen Suomessa. *J@rgonia*. 19 (37), 114–142. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202108304705>

Ogden, Benjamin H. & Ogden, Thomas H. 2013. *The Analyst’s Ear and the Critic’s Eye. Rethinking psychoanalysis and literature*. London & New York: Routledge.

Otava 2023: Kirjailijat: Harry Salmenniemi. <https://otava.fi/kirjailijat/harry-salmenniemi/>

Ovaska, Anna 2020. *Fictions of madness: shattering minds and worlds in modernist Finnish literature*. Helsinki: University of Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/310544>

- Pietikäinen, Petteri & Myllykangas, Mikko 2017. Hullun monta nimeä: Mielisairauksien nimeäminen muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Petteri Pietikäinen & Mikko Myllykangas (toim.) *Ajatus-ten lähteillä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Siltala 2023: Kirjailijat: Harry Salmenniemi. <https://www.siltalapublishing.fi/kirjailijat/harry-salmenniemi/>
- Törrönen, Jukka 2010. Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Ursin, Sari 2022. Mielenterveysongelmat lisääntyvät maailmalla, eikä se yllätä asiantuntijoita. *YLE* 26.2.2022. <https://yle.fi/a/74-20016993>
- Veivo, Harri 2010. Representaation muodot ja mahdollisuudet kirjallisuudessa. Teoksessa Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Helsinki University Press.